

Populismen och demokratins självmordsklausul

KRÖNIKOR. THOMAS NOTINI.

19 sep 2022

(Foto: Pixabay.com)

DEMOKRATINS SVAGHET. ”När människor inte längre är individer utan förvandlas till en massa, blir de skräckinjagande”, skriver Thomas Notini som med tanke på riksdagsvalets utgång förespråkar ett författningsskydd.

Enligt vad min far vid ett flertal tillfällen påstod, skulle Augustinus av Hippo – biskopen och teologen som verkade på 400-talet – i något sammanhang ha skrivit, att ”massan vill låta sig bedras”. Visserligen har jag aldrig funnit något belägg hos Augustinus för detta yttrande, kanske har det sitt ursprung i någon helt

annan källa, men det spelar ingen större roll.

Efter det senaste valet, högerpopulismens genombrott i Sverige, kunde jag inte värja mig mot att tänka på dessa ord.

För en tid sedan, några veckor före valet, undertecknade jag via Facebook ett upprop som kräver att det skall skrivas in i grundlagen att demokrati och mänskliga rättigheter inte kan avskaffas. Kanske gjorde jag rätt – kanske var det en alltför lättvindig signatur. En rimlig fråga att först ställa sig är naturligtvis hur begreppet demokrati skall definieras. Är det fråga om en ren teknikalitet: ordningen att vi vart fjärde år går till valurnorna och röstar fram en regering och en riksdagsmajoritet som skall styra över oss alla under de följande fyra åren? Eller skulle det kunna inbegripa någonting utöver detta, som till exempel att en tydlig bekännelse till mänskliga fri- och rättigheter och respekten för människors lika värde och värdighet, med förebild i FN:s människorättsdeklaration, skrivs in som bindande i grundlagen? Alltså ett bindande tillägg till det system, om vilket Winston Churchill sade (efter att ha förlorat parlamentsvalet efter andra världskrigets slut): "Democracy is the worst form of government – except for all the others that have been tried."

Den självförödande svaghet – den självmordsklausul – som finns inbyggd i demokratin, så som vi hittills känt den, har åtminstone en gång i modern tid blivit verklighet fullt ut. I Tyskland kom Hitler 1933 till makten i ett fritt, demokratiskt val, som utplånade demokratin under de följande tolv åren. Efter kriget infördes i dåvarande Västtyskland lagen om "Verfassungsschutz", till skydd för "den frihetliga demokratiska grundordningen". Lagen, som ännu gäller i det enade Tyskland, upprätthålls av en särskild myndighet. Syftet är att hålla stånd mot extrema, antidemokratiska och våldsbejakande krafter på såväl höger- som vänstersidan. Lärdomen från de tolv svarta åren och de tumultartade åren dessförinnan var att demokratin aldrig går att ta för given. I hur hög grad lagen varit en framgång är en annan fråga. Men trots decennier av högröstad – och emellanåt även våldsbejakande – högerpopulism, har politiska krafter av detta slag aldrig kommit ens i närheten av regeringsmakt eller regeringsinflytande i Tyskland, så som har skett i många andra europeiska länder, nu senast vårt eget.

~~Dinter utan filter~~

~~Lyssna på vår podd där Richard Dinter besöker olika författare runt om i landet.~~

~~Lyssna på podden [HÄR!](#)~~

Högerpopulistiska och demokratifientliga krafter tar naturligtvis inte alltid till väpnat våld. Förr kom de i

uniform, idag kommer de i mörk kostym, vit skjorta och slips och verkar med långsiktiga agendor. Men demagogin är densamma, det verbala våldet är detsamma, hatet och föraktet detsamma, och själva människonaturen hos de lyssnande skarorna har inte nämnvärt ändrat karaktär sedan 1933.

Augustinus av Hippo är mest känd för sin bok "Gudsstaten". Den handlar inte, som man skulle kunna tro, om en teokrati i stil med de shiitiska mullornas Iran utan är snarare ett slags vision av ett framtida samhälle där alla lever i full harmoni med varandra. Vi kan dock, så som världen och mänskligheten nu en gång är beskaffad, inte förhålla oss till idén om en Gudsstat. Däremot kan vi förhålla oss till de kärva orden om att massan vill låta sig bedras. I bästa fall skulle kanske ett författningsskydd, ett orubbligt grundlagsfäste av demokratin och principerna om mänskliga rättigheter och rättsstatlighet, kunna bidra till att vi som medborgare och väljare lär oss att se bortom valaffischernas och valtalens floskler. Att rannsaka oss själva, vårt tänkande, vårt medvetande och vårt samvete innan vi faller in i applåder och bravorop.

I ett avseende hade Augustinus – eller vem det nu var – fullkomligt rätt: När människor inte längre är individer utan förvandlas till en massa, blir de skräckinjagande.

THOMAS NOTINI

info@opulens.se

Opulens är ett dagligt nätmagasin som vill stärka kulturjournalistikens opinionsbildande roll. Kulturartiklar samsas därför med opinionsmaterial – allt med en samhällsmedveten blick där såväl klimatförändringarna och hoten mot yttrandefriheten som de sociala orättvisorna betraktas som självklara utgångspunkter.

TAGGAR:

1933

DEMOKRATI

FÖRFATTNING

FÖRFATTNINGSSKYDD

HÖGERPOPULISM

POPULISM